

SIR STEPHEN BARTLETT LAKEMAN PAȘĂ ÎN BUCUREȘTI

EMANUEL BĂDESCU*

A existat în istoria modernă a României un personaj înconjurat de mister¹, care din anumite motive - pe care voi căuta să le descifrez în prezentul text - a preferat să trăiască într-un anonimat sever. Se născuse² departe, pe țărmurile învăluite în ceață ale Angliei, în Darmouth, localitate din ținutul Devon, în conacul familiei Lakeman. Originea acestei familii trebuie căutată în Olanda, în Harlem, de unde a venit în anul 1689 în suita celui care avea să fie regele Wilhelm III de Orania. Noblețea a rămas într-o singură ramură, ceilalți membri trebuind să se mulțumească doar cu statutul de cetățean, deși nu oarecare³. Este și cazul tatălui celui de care scriu aici, Stephen Bartlett Lakeman, un judecător înstărit⁴, care și-a permis să-și trimită⁵ primul născut de sex masculin în Franța și în principatele germane, unde a copilărit și a făcut gimnaziul. La Paris acesta a urmat, ca internat, cursurile celebrului liceu Louis Le Grand. De-acolo, după bacalaureat, a trecut în Sorbona vecină. Nu se cunoaște profilul studiilor universitare, oricum nu a contat, tânărul Lakeman optând la absolvire pentru cariera armelor și aventură. Avea ambiții mari. Ucenicia i-a surâs din Algeria,

*Sir Stephen Bartlett
Lakeman, 1870.*

* Biblioteca Academiei Române, București.

¹ Parcurgerea datelor adunate pentru monografia pe care o scriu despre Carol Szathmari mi-a revelat un personaj deseori menționat în cărțile de istorie, dar niciodată studiat. Îl întâlnim în Războiul Crimeii, l-a nașterea PNL, în înalta societate. I s-a spus fie Mazar Pașa, fie maiorul sau generalul Lakeman. Notele biografice, inclusiv cele din epoca sa, abundă în inadvertențe. La fel amintirile membrilor familiei. Anumite înrudiri vor rămâne încă mult timp ascunse sub pecetea tainei. De ce un om foarte viu a fost tratat ca o iluzie optică?

² Data nașterii sale variază de la autor la autor. Charles Roger Dod, în volumul-indice dedicat cavalerilor britanici, menționează anul 1825, p. 53, la fel și în cunoscutul *Dicționarul Contemporanilor* al lui Dimitrie Radu Rosetti, însă, în prezentarea doamnei Daniela Busa din cuprinsul tomului *Călători străini*, Serie Nouă, sec. XIX, vol. VI, apare anul 1823, ca în lucrarea *Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească* coordonată de prințul Mihai Dimitrie Sturdza, vol. I, în arborele genealogic al familiei Arion, segmentul de la pagina 124, să figureze anul 1822 și, pentru o precizie suplimentară, datorată lui Alin Pavel, ziua 22 și luna octombrie. Este posibil ca Lakeman să „se fi dat mai tânăr”, deși acest obicei nu era caracteristic bărbaților.

³ Fiecare cap de familie era un „esquire”.

⁴ London Gazette, 1819, may 4, p. 706.

⁵ Va fi fost însoțit de familie sau doar de o rudă? Vezi și Anexa 1.

unde în anul 1847 s-a înscris în Legiunea Străină⁶. Antrenamentele dure, codul onoarei și luptele cu fantomaticele triburi berbere din regiunea deșertică l-au transformat într-un soldat demn... de deviza Legiunii: „Semper Fidelis”. Izbucnirea revoluției în 22 februarie 1848 a prefăcut Parisul în câmp de luptă, însă mercenarilor Legiunii Străine le-a fost imposibil să intervină în favoarea regelui Ludovic Philip, fondatorul ei⁷. Ofițerii au refuzat să se implice, trădând codul onoarei, dar salvând de la desființare Organizația, care a fost preluată de Stat. În calitate de „observator strict al autorității regale” a supravegheat desfășurarea revoluțiilor în Franța, Panonia și Austria⁸, semn că tânărul Lakeman pare să fi fost cooptat de serviciile britanice. Era un militar intelectual, adică o rară avarie. După demisia din Legiune, în urma unui vis mistic în care i se garanta ocrotirea Fecioarei Maria, a pornit val-vârtej spre Sud. Ca un englez ce se respectă, s-a îndreptat mai întâi spre insula Sf. Elena, dar a fost neplăcut surprins de starea casei în care a locuit ca prizonier Napoleon, prefăcută în coteț pentru găini. Era jignită memoria generalului Wellington! În 1855, revenit pentru scurtă vreme pe insulă, se va îngriji să o repare și să o redea posterității ca artefact al gloriei britanice⁹.

Războiul cu kefirii. În Colonia Capului s-a implicat în războiul cu tribul Xhosa. Recomandat de ducele Wellington¹⁰ colonelului Neville Chamberlain, i s-a permis recrutarea unui regiment de circa 150 de oameni. Culoarea aleasă pentru uniformă a fost kaki, mult mai potrivită decât roșul aprins care făcea din soldatul englez o țintă vie. A scandalizat însă eleganța și gustul britanic, totuși s-a observat că, deși regimentul său făcea ravagii printre rebeli¹¹, a avut extrem de puține pierderi, deosebindu-se net de regimentele costumate în roșu. În cele din urmă, cu acordul Londrei, s-a adoptat culoarea kaki, care a înclinat decisiv balanța în favoarea englezilor. Acest merit, recunoscut de forurile superioare ale Armatei, i-a adus înnobilarea.

Înnobilarea. În ziua de 25 noiembrie 1853¹², la Castelul Winsor de lângă Londra, s-a desfășurat cu fast ceremonia care i-a adus titlul de „sir” și accesul la vechea stemă a familiei, acum și un drept al său. Spațiul, din păcate, nu permite reproducerea ceremoniei¹³, fastuoasă și de mare interes, descrisă cu lux de amănunte de Sir Lakeman în cartea sa.

Guvernator al Bucureștilor. Cu două luni înainte de înnobilare, lui Stephen Lakeman i s-a propus să activeze în Europa, în războiul ce bătea la ușă între coaliția anglo-austro-franco-sardopiemonteză, care ajută Imperiul Otoman să supraviețuiască, și Rusia. Ajuns în septembrie 1853 la Constantinopol, lordul Stratford de Redcliffe¹⁴,

⁶ Sediul acesteia se afla la Abd-al-Qadir, informație preluată din articolul lui Paul Cernovodeanu, *Punți între două lumi. Britanici printre români*, în „Magazin Istoric”, iulie 1995, p. 37-42.

⁷ Decret Regal din 9 martie 1831.

⁸ Sir Stephen Lakeman, *What I saw in Kaffir-Land*, William Blackwood and Sons, Edinburgh and London, 1880, p. 20.

⁹ Sir Stephen Lakeman, *What I saw in Kaffir-Land*, p. 184.

¹⁰ Cunoștință a judecătorului Lakeman.

¹¹ Pentru duritatea represiei împotriva rebelilor conduși de Khoi și invincibilitate i s-a spus „Regimentul Morții”.

¹² The Edinburgh Gazette, 1853, 6 decembrie, p. 977.

¹³ Sir Stephen Lakeman, *What I saw in Kaffir-Land*, p. 206-211. Wm. A. Shaw. „The Knights of England” p. 350. Titlul de baronet primit la investire era ereditar.

¹⁴ Ambasadorul Marii Britanii la Înalta Poartă.

după ce i-a făcut cunoștință cu notabilitățile otomane, l-a trimis la Galipole să inspecteze reduta. De-acolo s-a dus să inspecteze fortificațiile de la Varna și Șumla, unde îl va cunoaște pe Omer Pașa¹⁵, de care îl va lega o strânsă prietenie. Reîntors la Constantinopol, unde rapoartele sale fuseseră foarte apreciate, a asistat la scene penibile cu greci, armeni și români care căutau, prin toate mijloacele, să-și arunce rudele în închisoare¹⁶. Nu bănuia că lumea răsăriteană, pe care o judeca pe două pagini cu asprimea puritanului, va fi cuibul său vreme de patru decenii și că momentul viețuirii în mijlocul ei se afla la exact un an distanță. Nu a întârziat prea mult la Constantinopol, fiind chemat la Londra să-și întocmească raportul, desigur cu observații ascunse otomanilor, pentru Statul Major al Armatei¹⁷. Va avea și surpriza conferirii titlului de baronet. Întrucât își câștigase mulți prieteni printre generalii otomani, a fost rechemat pe malurile Bosforului și a acceptat să intre în corpul ofițerilor superiori ca Mazhar sau Mazar Pașa¹⁸. Sultanul însuși i-a oferit un dar de preț, o sabie indiană, probabil bătută cu nestemate. În 15 septembrie 1854 a fost numit de Omer Pașa guvernator al Bucureștilor, funcție care l-a supărat pe feldmareșalul Coronini¹⁹, pentru că orice ar fi întreprins fără încunoștințarea și acordul lui Mazhar ar fi fost considerat abuz și interpretat ca act neamical față de aliatul otoman. Ajutat de praporcicul Vasile Puică²⁰, Lakeman (Mazhar) a putut cunoaște și lumea mahalalelor, cu boierii înțelegându-se în limba franceză. Tot ce se petrecea în oraș i se aducea la cunoștință și lua imediat măsuri de tip polițienesc. Din acest motiv, agenții austriece, deși se puteau bizui pe diaspora austriacă și maghiară destul de însemnată în orașul cosmopolit care era capitala Valahiei de atunci, nu au reușit nimic spectaculos din punctul de vedere al Vienei²¹. Proiectul acaparării acestui voievodat autonom de la periferia Imperiului otoman părea tot mai îndepărtat. Cu toate acestea, ofițerii cartografi continuau lucrul la harta detaliată a teritoriului nord-dunărean, mizându-se pe cine știe ce manevră inteligentă la finele războiului sau - de ce nu ? - pe noroc. Austrieții mai mizau și pe faptul că Barbu Știrbei se refugiase la Viena și că, revenit pe

¹⁵ În 1848 se căsătorise cu Anne Simonis, născută la 17 octombrie 1832 în Homorod, într-o familie de sași. Însoțită de Georg (Getz), după alții, eronat, de Karl, unul dintre cei 6 frați, la București, a locuit la o rudă, Martin Binder, institutor la Școala evanghelică. Cu pașa, croat renegat pe numele său Michael Latas, s-a cunoscut în casa lui Dumitru Polizu. S-a căsătorit în rit musulman, ea căpătând numele de Ida Saide, dar rămânând creștină. După o ședere fastuoasă la Viena, a dat naștere unui băiat care a murit la trei ani călcat de trăsură. Relațiile dintre soți s-au răcit brusc și ea a divorțat în 1855, retrăgându-se la Paris, unde în anul 1860 s-a recăsătorit cu baronul Otto von Braunecker și a devenit mama a șase copii. A murit la 10 ianuarie 1914.

¹⁶ Sir Stephen Lakeman, *What i....*, p. 200-201.

¹⁷ *Ibidem*, p. 207.

¹⁸ A rămas creștin, la fel ca Grigore M. Sturdza, participant alături de el în Războiul Crimeii și cunoscut ca Muhlis Pașa.

¹⁹ Imperiul Habsburgic, care deținuse două decenii Oltenia, a urmărit aproape pe față absorbția întregii Valahii și o parte din Dobrogea. Pe de altă parte, Omer Pașa, sprijinit de frații Golești și de Heliade Rădulescu, avea gânduri ascunse de domnie, cum observa Sadyk Pașa. Calculul său a fost acesta: alegerea unui pașă creștin și de origine engleză în postura de administrator al Bucureștilor sugera și un protectorat britanic opus oricăror planuri secrete de afectare a suzeranității otomane și, implicit, a intereselor sale. Statul Major austriac se afla în casa Fălcoianu, vizavi de Biserica Amzei, vândută în 1908 Elisei I. I. C. Brătianu.

²⁰ Recunosător, guvernul britanic i-a acordat în 1856 o medalie onorifică.

²¹ Vezi în *Călători străini*, serie nouă, sec. XIX, vol. VI, p. 338-343, *Scrisoarea lui Sir Stephen Bartlett Lakeman către tatăl său, București, 12 noiembrie 1854*, traducere după textul original din Trevor J. Hope, *Sir Stephen Lakeman (Mazar Pasha) as military governor of Bucharest at the commencement of the Austrian occupation of the Danubian Principalities in 1854* în „Revue Roumaine d'Histoire”, XVI, 1, 1977, p. 25-41.

Tron, revenire prevăzută pentru primele zile ale lunii octombrie 1854, ar fi lucrat pentru interesele lor. Această eventualitate era suspectată și de Mazhar, care, discutând în detaliu cu Omer Pașa și cu Sadyk Pașa consecințele revenirii lui Știrbei Vodă, a făcut o serie de observații și de propuneri, în general acceptate de Omer²², dar primite cu multe rezerve de Sadyk, care se temea că ar compromite soarta legiunilor poloneze de sub comanda lui Coronini²³. În ziua de 30 septembrie 1854 Mazhar i-a cerut prefectului de poliție Rudolf Rosetti să interzică orice manifestație populară favorabilă lui Știrbei sau ridicarea de Arcuri de Triumf în Capitală. Indiferent față de măsurile luate de otomani, Vodă s-a reîntors în 5 octombrie la București. Pentru Omer și Mazhar a însemnat o înfrângere, la fel și pentru cei câțiva pașoptiști, care protejați de Sultan și de absența lui Știrbei, cutezaseră să revină din exil. Până în noiembrie, când a însoțit trupele otomane în Moldova, Mazhar i-a șicanat continuu pe Domnitor și pe austrieci.

Căsătoria cu Maria Filipescu, născută Bujoreanu. Va reveni în București în iunie 1856²⁴, după încheierea războiului și după călătoria făcută în insula Sfânta Elena. Oficial, venea²⁵ la insistențele lordului Stratford Redcliffe ca să-i dea o mână de ajutor lui Ion Ghika²⁶ pentru obținerea numirii de caimacam al Țării Românești. În realitate, în urma unui probabil lung schimb de scrisori cu văduva maiorului Emanoil Filipescu²⁷, pe care, desigur, o cunoscuse cu doi ani înainte, obținuse acordul ei în vederea căsătoriei. Știrea a stârnit interesul ziarului vienez „Fremdenblatt”, din care „Gazeta de Transilvania” a preluat – cam după ureche – esențialul: „Marzaru Pașa, care mai fu încă aici, sosi de la Constantinopole la București și descălecă la palatul celu vechiu. Marzaru pașa e cunoscutulu partisanu alui C. A. Laurman (!); zicu că ar avea 40 mil(ioane?) venit pe an și se vorbește de obște că vrea a se căsători cu o damă română, M. Filipescu²⁸. Alții zic că va ocupa locul de secretar alu comisariulu turcesc ce va veni în scurtu aici”²⁹. Locuind în „palatul cel vechiu”, adică în casa Ghikuleștilor de pe Podul Mogoșoaiei, Mazhar se găsea la o distanță de cel mult o sută de pași de locuința³⁰ viitoareii soții, o casă lungă, cu un etaj, dispusă de la Est spre Vest între bisericile Ienei și Dintr-o Zi, în vecinătatea caselor Cornescu și Herescu. Căsătoria s-a

²² Era sfătuit în acest sens ostil lui Știrbei și de Ion Heliade Rădulescu, care se răzbuna pentru atitudinea reacționară și antipașoptistă a Domnului.

²³ Michael Czajkowski (Sadyk Pașa), *Moje Wspomnienia o wojnie 1854 roku*, Warszawa, 1962, p. 127-128.

²⁴ În 31 ianuarie salvase de la înec, la Calais, 5 persoane.

²⁵ Se întorsese din insula Sf. Elena prin Ceylon, unde, conform lui Ewan Armstrong, cumpărase o plantație de cafea.

²⁶ Lucian Boicu, *Austria și Principatele Române în vremea Războiului Crimeii(1853-1856)*, Editura Academiei RSR, București, 1972, p. 385.

²⁷ Fiul Marelui Ban George (Iordache) Filipescu (Din epoca regulamentară și până la finele primului război mondial membrii acestei familii au adoptat forma franceză a numelui: Philippesco). Se căsătorise cu Maria Bujoreanu în anul 1840, având doi copii, pe George, zis Pomadin, căsătorit cu Maria Băleanu și pe Alexandrina, căsătorită cu generalul Alexandru Zefcari. Conform cercetărilor lui Alin Pavel, expuse în lucrarea coordonată de M. Dim. Sturza citată mai sus, a murit – „în misiune” - în 23 iunie 1849.

²⁸ Maria, fiica căminarului Ștefan Bujoreanu, fost ispravnic al Gorjului și sfătuitor de taină al lui Theodor din Vladimiri (Vladimirescu), asasinat de 10 haiduci mascați, care, scria vel serdarul Ion Dârzeanu, „l-au chinuit toată noaptea cu fierul ars până și-a dat duhul”. Crima fusese înfăptuită în noaptea Învierii, 15 martie 1822, în Pădurea de la Copăceni.

²⁹ *Gazeta de Transilvania*, XIX, 1856, p. 195.

³⁰ Fosta casă a căminarului Isac Ralet, căsătorit cu Anastasia Ghika, de pe ulița Ienei. Vezi G. D. Florescu, „Din vechiul București”, p. 122-123.

oficiat la începutul lunii iulie 1856, în prezența lui Robert Colquhoun, ca persoană particulară, dar fără participare otomană. Soții, de-o vârstă apropiată³¹, au plecat într-o așa-zisă lună de miere care s-a prelungit până la mijlocul lui septembrie. Au petrecut în centrul Angliei, în localitatea Ashby-de-la-Zouch și în apropiere, la Grange Wood³², unde au cumpărat o reședință. Erau locuri încărcate de fapte de vitejie și de cavalerism legendare, înfăptuite de eroi precum Ivanhoe și de Robin Hood. Dacă a intenționat să o impresioneze³³, a reușit. Un timp au locuit și în Liverpool, unde i-a pozat pictorului Sidney Willis Hodges. Portretul intitulat „His Excellency Mazhar Pasha (Sir Stephen Lakeman) Governor of Bucharest” figurează în Galeria de la The Royal Academy of Arts³⁴ cu numărul 483. La data aceea nu mai era demult Governor of Bucharest... Neîndoielnic, a dorit să se fâlească în fața cunoscuților cu titlul nobiliar, cu funcția de Guvernator, dar și cu soția sa, pe care le-a prezentat-o ca „Princesse Marie de Philipescu”! Rezultă că aventurierul era și mitoman: a cutezat să o numească astfel chiar în actele oficiale emise în Marea Britanie. Mistificarea nu era și nu este doar o maladie dâmbovițeană. Pentru Sir Lakeman căsătoria era profitabilă din orice unghi ar fi privit-o. Numai din dota pe care soția sa o adusese în căsnicia trecută și care, potrivit Legiurii lui Caragea, în vigoare până în anul 1864, îi revenea în administrație, în afară de casa de pe ulița Ienei, peste zece moșii, vechea familie Bujoreanu fiind printre cele mai înstărite din Valahia³⁵. Aceste moșii erau: Copăcenii de Sus, Copăcenii de Jos și Tărtășești³⁶ în Ilfov, Răsuceni, Singureni, Bălăria, Mereni, Frăsinetul în Vlașca, Zămăreasca în Teleorman, Pomotești în Dolj³⁷. Castelanul din Leicester devenise și un însemnat moșier valah³⁸.

Căsnicia. Despre viața celor doi soți nu există nicio însemnare. Putem presupune că introdusese reguli englezești. În casa din București, odată sau de două ori pe săptămână, doamna³⁹ primea în vizită la ora 5 numai doamne invitate, iar el, conformându-se politicii anglo-otomane, întreținea legături doar cu dușmanii

³¹ Maria Lakeman, născută cel mai târziu în 1822, deși într-un arbore genealogic figura ca an de naștere 1826, caz de paternitate necunoscută, era ceva mai vârstnică decât soțul ei, poate cu mult mai în vârstă dacă speculăm asupra neputinței de a-i oferi un urmaș..

³² Charles Roger Dod, *Baronetage and knightage of Great Britain and Ireland*, p. 51. Sir Lakeman îi va povesti mai târziu fiului său, George, că deținea și un „castel cu multe tablouri” la Edinburgh. Ștefan Petre-Kirson, *Pe aripile amintirilor*, Editura Fundației Culturale Magazin Istoric, București, 2005, p.16

³³ Trebuie neapărat menționată călătoria cu trenul, accesibilă pe toată suprafața Angliei din 1850. În România deliciul acestui tip de călătorie avea de așteptat aproape două decenii.

³⁴ Algeron Graves, *The Royal Academy of Arts, A Complete Dictionary of Contributors and their work from its foundation in 1769 to 1904*, vol. IV, Harral to Lawranson, London, Henry Graves and Co. LTD and George Bell and Sons, 1906, p. 116.

³⁵ Maria Bujoreanu avea și un frate mai mare, Mihalache, stăpân peste restul moșiilor deținute în Vâlcea, leagănul familiei Bujoreanu, Dolj și Teleorman.

³⁶ Probabil satul Bujoreanca. Pentru clarificări vezi Dan Toma Dulciu, „Tărtășești-Monografie”.

³⁷ Vestitorul Românesc, XXII, 1857, p. 20.

³⁸ Își putea permite, de pildă, să plătească în paralel cu fiscul valah și pe cel englez. Vezi The London Gazette din 15 octombrie 1861.

³⁹ Viața ei s-a scurs într-un anonimat absolut. Ca urmașă a lui Ștefan Bujoreanu a reclădit bisericile din Copăcenii de Sus și de Jos, Răsuceni și Singureni, ca soție a maiorului Philipescu a devenit mama a doi copii, iar ca soție a lui Lakeman a stat în umbra soțului. În această din urmă fază a existenței sale, conform cercetărilor părintelui Stroe, s-a îmbolnăvit de tuberculoză și a decedat la Florența prin anii 60-70 ai secolului al XIX-lea. A fost înmormântată în biserica ctitorită de ea, astăzi cu hramul Adormirea Maicii Domnului, din localitatea 30 Decembrie, fostă Copăcenii de Sus. Mormântul se află ascuns sub dale.

imperialismului rus, cu pașoptiști. Probabil că informațiile care i se păreau relevante erau raportate. Alte griji nu avea. Moșiile, exploatate prin arendași, e de bănuț că le vizita des, mai cu seamă pe cele din Ilfov și din Vlașca. Reședința a fost stabilită în Copăcenii de Jos, în vechiul conac⁴⁰ al Bujorenilor. Pe la începutul secolului al XX-lea „Castelul Copăcenii” a intrat în posesia Principesei Maria. Conform datelor istorice culese din arhive și observațiilor preotului Stroe Didel, parohul Bisericii Adormirea Maicii Domnului, lordul englez s-a atașat de localitatea de pe malul Argeșului, contribuțiile sale meritând să fie consemnate: a adăugat bisericii abside și turle, a comandat două clopote la Turnătorii Wekers, din care se mai păstrează unul, a configurat satul după modelul englez în formă de patrulater, cu străzi paralele ce comunicau la extremități, a construit o școală, transformată ulterior în primărie. Fără îndoială, tot el s-a îngrijit și de prefacerea Pădurii în care fusese asasinat socrul său în parc englezesc. Câteodată își cheltuia timpul pescuind - de presupus - în Balta Răsuceni, în 1864 reușind să prindă un crap uriaș, o femelă, pe care l-a dăruit crescătoriei Aldermarston. Pentru aventurierul Lakeman acest tip de existență banală trebuie să fi fost un coșmar, totuși, cu trecerea timpului, a devenit o obișnuință.

Martor tăcut al politicii românești. Unirea Țării Românești cu Moldova și domnia lui Cuza considerate, probabil, de Londra și de Constantinopol ca fiind controlabile, s-au încadrat între evenimentele majore în care nu-l găsim implicat. Însă urcarea pe Tron a unui Hohenzolern înrudit cu suveranul Prusiei și cu împăratul Franței a alarmat cabinetul britanic, marea problemă fiind aceea că tocmai pașoptiști⁴¹, considerați aliați, îl înscăunaseră. Sir Stephen Lakeman nu înțelesese nimic din jocul lor complicat, cu arestări, lovituri de teatru și acuzații regizate, soldat cu un exil excesiv de mediatizat, deci teatral, al fostului Domn și cu aducerea lui Carol I în cel mai strict secret, în ciuda măsurilor luate de austrieci și de ruși. Se mângâia, poate, cu gândul că nici agenții celorlalte mari puteri nu priceuseră nimic din ceea ce se întâmplase la București. Înseși cabinetele europene căzuseră în capcană, dând crezare Loviturii de Stat din 2 mai 1864 și acordând, la cererea lui Cuza, dreptul românilor de a-și decide singuri politica internă prin plebiscitare. Or, datorită tocmai Statutului Desvoltător emis de Cuza mâinile le fuseseră legate în primăvara anului 1866! Napoleon III a fost primul șef de stat care a încercat ceva „la Gurile Dunării”, dar în 1867 Cuza l-a refuzat, iar în 1870, la trei săptămâni după declarația de război adresată Prusiei (19 iulie 1870), complotul urzit de Eugeniu Carada contra lui Carol I în șapte mari orașe a căzut în ridicol⁴². I.C. Brătianu, implicat cu prudență, conștientiza că o „republică Română cu el președinte”⁴³, cum sugerau unele ziare partizane, - dar neinformate, căci mișcarea nu

⁴⁰ A locuit acolo până la decesul soției, când întreaga avere a Bujorenilor, mai puțin Tărtășești și Răsuceni, a revenit copiilor soției sale din prima căsătorie. Domeniul Copăcenii a intrat în stăpânirea lui George Emanoil Philipescu, consilier la Curtea de Conturi și organizatorul curselor de cai al Jokey Club. Odată cu transformarea conacului într-un castel cochet în anii 1891-1892, după planurile arhitectului Paul Gottreau, aici a locuit până în 1895 proprietarul moștenitor, care nu a fost niciodată „mareșal al Palatului”, această funcție fiind deținută de vărul lui, Gheorghe Philipescu.

⁴¹ Toți boieri, fapt ce explică de ce au avut coloana vertebrală rectilinie până la moarte.

⁴² S-a mizat pe reacția de frustrare a grupărilor liberale din jurul înțelegerii de la Hotelul Concordia din 1867.

⁴³ *Pressa*, nr. 44, din 11 septembrie 1870, p. 173. În mod curios persistă și astăzi această „convingere”, poate din cauza absenței „trecutului republican” în România, forma de guvernământ republicană fiind introdusă de sovietici de ziua fondării URSS, 30 decembrie, și exprimând, prin lipsa unui suveran efectiv, aservirea statului față de o terță putere.

fusese republicană, ci doar antidinastică, - ar fi situația ideală pentru Marile Puteri pentru a șterge de pe hartă noul stat numit România⁴⁴, în cel mai bun caz pentru a-l umili și controla despotice. Ce poate fi mai stupid decât textul următor: „Prefect Candiano-Popescu, vă anunț definitivul succes al libertății pe tot teritoriul României. Din înaltul ordin al Regentului, primiți jurământul de credință al funcționarilor civili, precum și trupele militarilor de acolo. Nesupunerea considerată de înaltă trădare către națiune, Ministru Brătianu”?! Pe bună dreptate Caragiale a ridiculizat această aventură în „Conu Leonida față cu reacțiunea” și în „D-ale carnavalului”. Agitația bruscă a susținătorilor lui Cuza a părut și ea suspectă lui Brătianu: un român fără susținere europeană pe Tron ar fi convenit de minune Sultanului, Țarului și Împăratului de la Viena. Ca la români, totul s-a sfârșit prin mișcări de devotament ale Camerelor față de Dinastie și Tron. Mai mult, victoria Prusiei și căderea de la putere a lui Napoleon III, evenimente urmate de unificarea Germaniei, îl vor transforma pe Carol I într-un om providențial⁴⁵... Sir Lakeman a stat deoparte. Nu a intervenit nici mai târziu, cu ocazia agitației studențești și mitocăniilor de la Sala Slătineanu din 22 martie 1871, când s-a strigat „Trăiască Republica Franceză!”, Republica Franceză a lui Blanc și Cremieux... A căzut atunci guvernul anglofilului Ion Ghica prietenul și vecinul⁴⁶ său. Bine a făcut, nici el, nici Ghica nu aveau ce căuta într-o afacere franceză sau, mă rog, cu aparențe franceze. După 15 ani de viețuire pe malurile Dâmboviței a priceput un lucru: doar din interior poate fi înțeles mersul treburilor politice în România, treburi care aveau o pronunțată nuanță pașoptistă, căci politica Țării era dictată de foștii revoluționari. Nu însemna neapărat o implicare pe față, voia doar să fie un martor din interior. Probabil că Londra, îngrijorată de obediența liberalilor români față de Marele Orient al Franței, a căutat să schimbe macazul către Marea Lojă a Angliei. Așa se fondase Imperiul Britanic⁴⁷. De ce nu ar funcționa rețeta victorioasă pretutindeni și în București?

Complotul de la Mazhar Pașa. Întâlnirile cu acești neobosiți conspiratori, începute imediat după verdictul pentru jalnicele manifestări de la Sala Slătineanu, au sfârșit prin atragerea liberalilor sub umbrela Marii Loje a Angliei, considerată de Dan Amedeo Lăzărescu încheiată în 1874⁴⁸. Era și un uriaș salt calitativ de la Armand Levy, un nimeni care poza în filoromân pentru impunerea dispozițiilor Alianței Israelite, la Ducele de York, dar și un semn că reușise să câștige încrederea năvalnicilor liberali⁴⁹.

⁴⁴ Prin Constituția din 1 iulie 1866.

⁴⁵ Secolul, 9 februarie 1871.

⁴⁶ Moșiile lor Tărtășești și Ghergani se învecinau.

⁴⁷ Pentru a-și aservi și Marea Finanță, nu doar pe fruntașii partidelor europene, Marea Lojă a Angliei i-a pus la dispoziție acesteia centrul Londrei (City of London) și a creat, prin Cecyl Rhodes - sub cărui fotografie figurează pe Internet numele lui St. B. Lakeman! - organizația „Masa Rotundă”, ce-i reunea și-i reunește pe marii bancheri și industriași ai lumii. În momentul de față City of London deține un sfert din acțiunile Fondului Proprietatea. Vezi articolul *Elliott și City of London controlează 1,5% din afacerile din România*, apărut în Ziarul Financiar, numărul din 25 aprilie 2013, sub semnătura lui Andrei Chirileasa.

⁴⁸ Repetată verbal în desele și lungile discuții avute la Biblioteca Academiei. Logica l-a îndemnat să vadă în spatele acestui fenomen comunitatea britanică din București, mică, dar puternică prin relațiile de familie. Îl bănuia mai cu seamă pe Sir Lakeman datorită statutului său privilegiat, de reprezentant al Angliei și al Porții. Cred că ilustrul cărturar avea dreptate.

⁴⁹ Nu exclud, ținând seama de simpatia de care se bucura Ion Ghica la Constantinopol și Londra, ca Sir Lakeman să fi avut misiunea înlocuirii lui Carol I cu omul politic român. Însă, marioneta, indiferent de mărime, tot marionetă rămâne și sunt convins că Viena și Sankt Petersburgul ar fi salutat cu entuziasm înlocuirea dinastică.

Nucleul acestora, alcătuit din foștii membri ai „înțelegerii de la Concordia”, polariza toate celelalte orientări și grupări liberale. Întrucât majoritatea dețineau și ziare proprii, este posibil ca Lakeman să fi venit cu ideea apariției unui nou ziar, care să exprime crezul și dorințele politice ale „noilor prieteni”. În ziua de 23 ianuarie 1875 bucureștenii au cumpărat primul număr al noului ziar intitulat „Alegătorul Liber”⁵⁰, care va apărea în primele numere joia și duminică, apoi luna, miercuri și vineri, sub conducerea unui comitet extrem de numeros, în care îi întâlnim pe I. C. Brătianu, D. A. Sturdza, M. Kogălniceanu, N. Flea, N. Ionescu, I. Ghica, numit în vederea alegerilor „comitet electoral” și al cărui girant era tânărul Ion Luca Caragiale.⁵¹ De remarcat că articolul de fond se intitula „Alegători”. Odată cu apariția numărului 56, vineri 20 iunie 1875, redacția va fi mutată din casa Slătineanu în „casele unde a fost Regia Tutunului”, pare-se un corp al casei lui Mazhar, probabilul proprietar al ziarului. Propaganda nu a avut rezultatele scontate, alegerile din aprilie fiind pierdute spectaculos. Considerând, pe bună dreptate, că pierderea alegerilor s-a datorat violențelor și că Domnul nu a intervenit din motive de recunoștință față de poziția lui Lascăr Catargiu după evenimentele de la Slătineanu, prietenii lui Mazhar au stabilit trei obiective: formarea unui partid politic, îndepărtarea lui Carol I și câștigarea alegerilor. PNL a apărut în aceste condiții în ziua 24 mai 1875, programul⁵² fiind publicat în 4 iunie în oficiosul „Alegătorul Liber”, rolul de organul de presă al partidului revenind deja tradiționalul ziar „Românul”. La o lectură atentă a programului se pot depista direcțiile ce vor deosebi net, peste o jumătate de secol, sub conducerea lui Ionel Brătianu, național-liberalismul de liberalismul de tip britanic. Concluzia? I. C. Brătianu, adeptul unui liberalism național, etatist și cu nuanțe de centru-stânga, a fost mai convingător decât Sir Lakeman! Deviza „Prin noi înșine” exista, dar în nuce. În 5 iunie 1875 partidul avea deja un comitet director format din 25 de persoane, ca șef, din respect pentru opțiunea lordului, deci formal, fiind nominalizat Ion Ghica. Al doilea obiectiv, ce garanta în opinia lor forțarea unor noi alegeri și câștigarea lor, privea înlocuirea Suveranului, nu declararea unei „republici a tuturor”, cetățeni vechi, noi și emigranți, cum sugerase în trecut A. Levy, intrând în conflict pe această temă internaționalistă cu C. A. Rosetti. S-au pronunțat numele lui I. Ghica, simpatizat evident de Sir Lakeman, și al colonelului Nicolae Dabija, ambii urmași de voievozi, însă nu sângele domnesc conta, ci puterea numelui pe scena politică europeană⁵³. În cele din urmă Brătianu a taxat propunerile ca

⁵⁰ Redactorii răspunzători de articolele de fond au fost, în această ordine, Ion Ghica, Eugen Stătescu, Mihail Kogălniceanu. Vezi broșura *Programa de la Mazar Pașa aplicată de guvernul domnului Ion C. Brătianu, cuvânt rostit în ședințele Camerei Deputaților din 26 și 27 ianuar 1883 de M. Kogălniceanu, deputatul Colegiului IV Mehedinți*, București, Tipografia Alexandru A. Grecescu, 1883, p. 18-19.

⁵¹ A stat acolo un singur an, părăsindu-l de frica răspunderii penale în toamna anului 1876, când s-a angajat la Uniunea Democratică, jurnalul lui Dimitrie August Laurian.

⁵² În broșura amintită, p. 22, Kogălniceanu l-a numit „Evanghelia noastră”, a național-liberalilor, desigur. Tot acolo, p. 18, a rezolvat și misterul prezenței conservatorului Manolache Kostache Epureanu: „Lui nu-i plăcea ce făceau conservatorii la guvern. El, dar, se uni cu noi, mazaristii, și când aceștia ajunseră la putere, el deveni președintele acelui minister(guvern, n.n)”. Fiind un intrus cu vederi conservatoare, radicalii i-au făcut viața amară, până a demisionat și a revenit în gruparea din care plecase.

⁵³ Analiza fenomenologică a întâlnirilor de pe ulița Ienei scoate în evidență faptul că englezul nu cunoștea țelul tainic al liberalilor: România trebuia să iasă de sub autoritatea Marilor Puteri și să devină prin ea însăși o putere, cel puțin regională. Este puțin probabil că s-ar mai fi zbatut pentru domnia lui Ion Ghica(e) împiedecă că acesta nu i-a dezvăluit sensurile luptei începute în Societatea Frăția sau că ar mai fi încercat medierea între guvernul liberal și Poartă.

neserioase⁵⁴, oricare nume de român fiind surclasat de forța sonoră a dinastiei germane și a hotărât să-l convingă pe Carol I să decidă noi alegeri. Fapt care s-a întâmplat mai ușor decât se aștepta⁵⁵. Astfel „complotul”, ce a fost penultima etapă a întâlnirilor de la „Mazhar”, a intrat în istorie cu titlul de „coalitie”⁵⁶. Din fericire pentru viitorul României.

Mazhar Pașa iarăși în război. Curând, datorită abilității prințului Gorceakov, care a reușit să spargă alianțele ce au condus la înfrângerea Rusiei în Războiul Crimeii și chiar să izoleze Imperiul Otoman, a fost redeschisă „Chestiunea Orientală”. România trebuia să aleagă între Sultan și Țar, expectativa nefiind posibilă. Era momentul reîntoarcerii la aventură, iar sir Lakeman să intre în acțiune și ca Mazhar Pașa. A plecat în mare grabă spre Constantinopol, unde, în calitate de general al armatei otomane, a fost bine primit de Savfet Pașa și de Midhat Pașa. Discuțiile avute cu miniștrii otomani au condus la creionarea unui proiect de înțelegere, din care rețin: dreptul românilor de a încheia convenții vamale cu Austria și Rusia, independență poștală relativă, recunoașterea pașaportului român și, mai ales, numirea unui agent diplomatic otoman la București. Multe dintre prerogativele Porții ca putere suzerană intrau în umbră ori chiar ar fi fost anulate dacă se negocia inteligent. În condiții de liniște politică rezultatele demersului lui Mazhar ar fi fost excepționale. Însă războiul bătea la ușă. Trezindu-se cu însuși Aali Bey, Guvernatorul Turciei, care a venit și cu alte propuneri ademenitoare, cum ar fi dreptul ca oastea română să treacă în Bulgaria „fără o cerere prealabilă”, Brătianu, care tocmai se întrevăzu-se cu trimisul de taină al Țarului, contele Nelidov, a refuzat să încheie un tratat cu otomanii: se pregătea să-l înfrunte pe temutul Gorciakov la masa tratativelor. Refuzul a fost umilitor atât pentru Mazhar, cât și pentru otomani⁵⁷. Se pun cel puțin două întrebări: a avut Mazhar încuviințarea guvernului⁵⁸? A fost o misiune încredințată de Londra⁵⁹? Dilema a preocupat lumea politică și Sir Lakeman s-a simțit dator - poate la sugestia lui Disraeli - să se explice „întregii Europe” într-o scrisoare trimisă ziarului francez „Les Debats” la 25 septembrie 1877 și reprodușă în „Pressa” din 29 septembrie și, cu titlul „Căderea

⁵⁴ Dan A. Lăzărescu, comunicare orală.

⁵⁵ Au fost unele întârzieri tactice pentru a nu lăsa impresia cedării sub presiune.

⁵⁶ A se vedea contribuțiile lui Apostol Stan, numeroase și importante, la istoria PNL.

⁵⁷ Replica de pe malurile Bosforului a sosit rapid. În 16 decembrie 1876 a apărut Constituția Imperiului Otoman. Articolul 1 menționa: „Imperiul Otoman cuprinde ținuturile și posesiunile actuale și provinciile privilegiate. El alcătuiește un tot indivizibil din care nicio parte nu poate fi dezlipită sub nici un motiv”. Deci România era inclusă în Imperiu! Peste o săptămână, în ședința publică a Camerelor, I. C. Brătianu avea să pronunțe celebra frază: „Nici sabia lungă a lui Baiazet și Mohamet nu a putut să pătrundă până în Munții României, acolo unde cutează astăzi să străbată Midhat Pașa cu Constituțiunea lui!”, adăugând - mai mult ca sigur - pentru urechile lui sir Stephen Lakeman: „Chiar dacă toate puterile din Europa, din interese particulare, ar zice că România să fie provincie turcească, noi să nu suferim una ca aceasta”!

⁵⁸ Brătianu l-a informat pe consulul englez Charles Mansfield că a aflat de inițiativa lui Mazhar de la o terță persoană și că era potrivit oricărei colaborări militare cu otomanii. Vezi „Independența României”, vol. II, partea I, doc. 77 și 83.

⁵⁹ Consulul englez a bănuț că sir Lakeman a mizat pe o campanie anglo-otomană cu participarea României în ținuturile răsculate, campanie pe care ar fi urmat să o conducă el. Adăuga că era o fantezie și că englezul cu grad de pașă nu se bucura de susținerea Consulatului. Totuși, la finele războiului (17 mai 1878) a fost înlocuit cu Sir William Arthur White, care a venit cu soția și fiica. Coroborând această înlocuire cu poziția virulent prootomană și, implicit, antiromânească, a ambasadorului britanic la Constantinople, H. Elliott, rezultă că Sir Lakeman nu a acționat chiar de capul lui, dar, ca orice misiune secretă, nu va fi niciodată clarificată.

Măscii”, în „Războiul”⁶⁰. În scrisoare, el preciza că a fost trimis de Guvern, care contase „pe atașamentul său față de interesele României”, dar Brătianu negase. De ce? Părea bulversat de criteriile directe ale politicii național-liberale, care, constata, i-au fost tănuite. Câtă dreptate are profesorul Ion Bulei când afirmă: „Pașoptiștii (Ei s-au reîntâlnit la Mazhar, n.n.) sunt patrioți înainte de orice altceva. De un patriotism izvorât dintr-un romantism puternic, copleșitor. Cu o foarte accentuată doză de exclusivism și nevoie de legitimare”!⁶¹ Cum să-i determini să vorbească aceeași limbă pe romantici și pe un pragmatic?

Memorialistul. Încercarea ratată de mediere va fi avut consecințe, prima și cea mai firească fiind răcirea relațiilor cu Sultanul și cu PNL. Adăugând și - probabilă - fizio a soției⁶², existența atât de liniștită și de misterioasă de până atunci a luat o traiectorie neplăcută. Cu siguranță și-a auzit vorbe, căci trăia în București, poate a fost contestat. Cine era el, în definitiv? Acestei întrebări i se cuvenea un răspuns. În aceste condiții vitrege a scris lucrarea autobiografică „What I saw in Kaffir-Land” pe care a publicat-o la Editura William Blackwood and Sons, Edinburgh and London în anul 1880. Copertile originale sunt roșii, prima copertă având imprimat un cap de leu auriu. Pe pagina interioară de titlu, sub Sir Stephen Lakeman a ținut să scrie Mazhar Pacha și un sofism latin „Militia est potior. Quid enim?”. Semnificativ, cartea se încheie cu apogeul carierei sale, ritualul (re)înnobilării în Castelul Windsor⁶³. Misteriosul pașă era un englez de obârșie olandeză nobilă și până la sosirea în capitala Valahiei avusese o viață palpitantă, de-a lungul ei intersectându-se aventura cu personalități remarcabile ale istoriei britanice și otomane. Abia după lectura acestei cărți oamenii s-au convins că nu aveau în față un englez parvenit căzut pradă moliciunii levantine, ci un erou ieșit la pensie înainte de vreme, însă, probabil, cu anumite îndatoriri, secrete chiar și pentru consulul general britanic din București⁶⁴. Este interesant de observat că după ce i s-a pus ștampila de aventurier, englezii nu au mai părut interesați de viața sa militară, particulară și de agent în slujba Foreign Office. Nici național-liberalii nu s-au lăsat mai prejos, din motive încă nelămurite evitând să discute despre omul Mazhar Pașa, în casa și în grădina⁶⁵ căruia s-au întâlnit mai bine de o jumătate de an⁶⁶...

Căsătoria cu Maria Arion. Mulțumit, oarecum, de lumina aruncată asupra sa de cartea amintită, Sir Lakeman ascundea, totuși, în adâncul sufletului o mare îngrijorare: îmbătrânise și nu avea urmași. Astfel se explică graba recăsătoriei cu tânăra

⁶⁰ Numărul 69, din 30 septembrie 1877, p. 2.

⁶¹ Ion Bulei, *Elita politică modernă a românilor*, conferință ținută la Teatrul Național la 12 februarie 2012, p. 2.

⁶² În Anuarul de România pe anul 1879 figura ca locuind pe strada Enei 6, ceea ce înseamnă că soția lui încă trăia s-au încetase din viață de curând.

⁶³ Descrierea ceremoniei, o noutate pentru majoritatea locuitorilor acestei planete, a fost imediat reprodusă de ziarul „New York Daily Tribune”, numărul din 9 mai 1880, p. 9, cu titlul *A Knight's Account of His Knighthood*. Din aceeași cauză, dar și pentru lămuriri vizavi de Mazhar Pașa, cartea a circulat din anul apariției și în București. Au deținut-o prințul George. G. Bibescu și V. A. Urechia.

⁶⁴ În scrisoarea către tatăl său avertiza: „De vei copia vreo parte a scrisorilor mele pentru dl Roberts, fii cu grijă și, pentru numele lui Dumnezeu, nu adăuga niciun cuvânt din ceea ce am scris, căci nu-ți pot explica ce mare, foarte mare daună îmi vei provoca mie și funcției în care sunt angajat”.

⁶⁵ În viziunea lui Frédéric Damé, *Histoire de la Roumanie Contemporaine*, Paris; 1900, p. 256, erau întâlniri peripatetice. Chiar și în ianuarie?

⁶⁶ Informațiile urmăresc cartea, astfel sunt relativ bogate până în 1856 și extrem de rare ulterior acestei date!

Maria-Ioana Arion⁶⁷. Căsătoria a avut loc în 6 martie 1881, probabil după cel puțin șase luni⁶⁸ de doliu obligatoriu în sânul unei societăți conservatoare cum era înalta societate bucureșteană. S-a mutat într-o nouă locuință, pe strada Episcopiei nr. 5⁶⁹. În ea va avea bucuria nașterii primului copil, un băiat căruia i-a pus numele George⁷⁰. Apoi intervine ceva, poate procesul intentat de urmașii primei soții pentru recuperarea averii la uzufructul căreia avea acum acces o străină. Verdictul este logic, totuși a reușit să rămână stăpân pe două moșii, Răsuceni și Tărtășești⁷¹. Veniturile au scăzut drastic și au impus căutarea altei locuințe într-o zonă centrală, dar mult mai ieftină. Familia Lakeman s-a mutat la mijlocul anului 1883 pe strada Principatele Unite la numărul 45⁷². Acolo se vor naște Cecilia sau Celia, după numele străbunicii dinspre tată,⁷³ și Dan⁷⁴. Viața decurgea pașnic, dar fără strălucirea dinainte⁷⁵. De la o vreme a început să resimtă trecerea anilor, accentuată de diferența de vârstă față de soție. A trebuit să participe în 21-22 iunie 1887 la Jubileul de aur al Reginei Victoria. La întoarcere, posibil să fi remarcat vizitele suspect de dese ale generalului Ion Opran. Mai târziu, posibil ca el să fi intentat proces de divorț. În ziua de 30 mai 1894⁷⁶ s-a trezit celibatar. Avea în jur de 70 de ani. Peste trei ani a pornit iarăși spre Londra: trebuia să participe la jubileul de diamant al Reginei. Doamna Sybille Chrissoveloni cunoștea din familie, de data aceasta fapte certe, că bunicul ei a suferit un accident grav. Estrada se prăbușise sub greutatea invitaților și un picior i-a fost fracturat. Întors în România a fost prost

⁶⁷ Născută în 1856, putea să-i fie fiică... Prin această căsătorie devenea rudă prin alianță cu Anton Arion, din câte am constatat, un liberal cu accese radicale, dar refugiat la bătrânețe în tabăra conservatoare. Ramura Anton Arion din Genealogia Arioneștilor a fost cercetată de Mihai Sorin Rădulescu, *Elita liberală românească 1866-1900*, Editura All, 1998, București, p. 44

⁶⁸ Părintele Didel Stroe crede că decesul primei soții s-a petrecut în preajma anului 1878, dacă nu chiar cu câțiva ani înainte.

⁶⁹ Fosta casă de pe strada lenei fie revenise copiilor primei soții, fie fusese vândută. Pe locul ei, de data aceasta lenei nr. 11, va fi inaugurată în iulie 1897 Baia Centrală. În ciuda afirmației strănepoatei sale, Sybille Manu-Chrissoveloni, *Pe aripile...*, p. 18, acest stabiliment nu putea să fie deținut de Sir Lakeman întrucât aparținea unei „Societăți Anonime”, director fiind dr. Zender.

⁷⁰ După decesul mamei, va fi adoptat de mătușa Elena Oeconomu, care nu avea moștenitori. Numele sub care va fi cunoscut mai târziu va fi George Lakeman-Oeconomu, absolvent al facultății de Drept în 1905 și pasionat de vânătoarea călare practică de lorzi. Va locui într-un imobil somptuos, construit după planurile lui Paul Gottereau, pe strada Soarelui, azi Theodor Aman. De câțiva ani s-a instalat acolo Ambasada Algeriei.

⁷¹ Vor reveni după divorț celei de a doua soții, care le va administra până la deces în numele copiilor. În fostul conac din Răsuceni, restaurat, va locui până în 1905 tatăl ei, Barbu Arion.

⁷² Fosta soție, Maria-Ioana Opran a încetat din viață, conform datelor lui Alin Pavel, în 2 noiembrie 1899, în același an cu soțul ei. Casa a fost vândută Ministerului de Război, care nu a îngrijit-o. În mai 1910, Mitropolitul primat Anastasie Mironescu a cumpărat-o – avea acum adresa la numărul 63 - pentru Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, a cărei președintă, Anastasia Filipescu, sprijinită de Spiru Haret, a reparat-o impecabil și, în 1912, a instalat în ea Liceul Ortodox de Fete, de care s-a interesat îndeaproape, până în 1938, Regina Maria, prietena familiei Filipescu. În 1945 ocupantul sovietic dispune interzicerea Societății și închide Liceul Ortodox. Fostul local de învățământ a fost redeschis pe 1 noiembrie 1954 ca Liceu de Muzică.

⁷³ Căsătorită cu Constantin Bossie sau, francizat, Bossy. Franțuzirea, explică profesorul Mihai Sorin Rădulescu în articolul *Familia Bossie*, apărut în „Ziarul de Duminică”, numărul din 25 martie 2010, s-a petrecut „în secolul XIX, pentru a nu fi pronunțat prea diferit de forma moldovenească; în vorbire franceză „s”-ul intervocalic s-ar fi pronunțat „z”, iar diftongul de la sfârșit „-ie” era văzut poate ca având o alură cam provincială”. Fenomenul poate fi întâlnit și la alte familii boierești, de exemplu Filipescu-Philippesco.

⁷⁴ A emigrat de tânăr în Argentina.

⁷⁵ Rămâne un mister destinul averii sale din Anglia, Scoția și Ceylon. Dacă a pierdut-o, în ce condiții?

⁷⁶ Dată consemnată de Alin Pavel.

tratat și a murit⁷⁷ de cangrenă. Destinul copiilor lui Sir Lakeman este ușor de lămurit apelând la amintirile doamnei Chrissoveloni, vii și, în privința lor, corecte. Pot fi verificate și urmărind arborele genealogic al Familiei Regale de Orleans, prin căsătoria Irinei Manu, strănepoata lui Sir Stephen Lakeman, cu ducele Charles Louis d'Orleans.

Am urmărit în acest text soarta unui om excepțional⁷⁸, care a avut un rol major în construirea Imperiului Britanic, în determinarea unei uniforme cu o culoare protecționistă pe orice teren de luptă, în cimentarea influenței britanice asupra politicii otomane, în crearea PNL, principalul partid politic al vechii și adevăratei României.

A avut slăbiciuni? Cine nu are? A făcut uneori spionaj pentru Anglia și Înalta Poartă? Era de datoria sa de ofițer al ambelor puteri. Ca moșier s-a comportat exemplar, îngrijindu-se de sate, de copiii țăranilor, de biserici, deși era de rit anglican. Pentru România a fost un noroc nesperat stabilirea lui aici: mare parte din destinul ei politic i se datorează, căci a zădărnicit planurile de acaparare a Valahiei de către Austria în Războiul Crimeii și, prin fondarea PNL, a contribuit la emanciparea țării până la nivelul visat, dar nesperat, de putere regională. Îl vom omagia vreodată cum se cuvine pe acest om providențial?

SIR STEPHEN BARTLETT LAKEMAN PASHA IN BUCUREȘTI

Abstract

In the present article I tried to present the life of exceptional man, who played a major role in the formation of the British Empire, as well as in the introducing of a uniform of a protectionist color in any battle field and in the empowering of the British influence over the Ottoman policy, and in the formation of PNL, the main political party of the old & true Romania.

As any man he had his flaws: he was a spy for both England & the Grand Porte, but it was his duty as an officer of both powers. As a landlord he behaved exemplary as he took care of villages and peasants' children and, churches though he was an Anglican. The fact that he lived here was an enormous luck for Romania: a big part of its political life is owed to him, as he baffled the desire of Austria to put the hands over Romania during the War of Crimea. By founding PNL he contributed the emancipation of the country as a regional power. Will we be ever capable of honoring this great man properly?

⁷⁷ Dimitrie Radu Rosetti, care l-a cunoscut, scria în *Dicționarul contemporanilor*, București, Editura Lito-Tipografiei Populare, Pasagiul Român 12, 1897, p. 112, că a murit în Anglia, probabil în locuința sa de pe Churh Street. Dacă decesul s-a întâmplat în România, unde a fost înmormântat? Și de ce decesul său a trecut neobservat în presa național-liberală? La Alin Pavel, în lucrarea citată, apare data 9 iunie 1900!

⁷⁸ Poetul gălățean Ion Potolea, în volumul *Teatralitate și iluzie în opera lui Mateiu I. Caragiale*, îl consideră a fi fost modelul „inspirator al personajului Pașadia”! Vezi și Anexa 2.

ANEXA 1

Familia lui Stephen Bartlett Lakeman

Tatăl: Stephen Lakeman

Mama: Elizabeth Bartlett, fiica lui Humphry Bartlett și a Elizabeth Hodder

Căsătorii la 29 ianuarie 1801 în Brixham, Devon, Anglia

Copii: Sarah

Stephen

Mary

Thomas

Bartlett

Michael

Jasper

Lavinia

Locuința în 1822-1825 pe Lower Street, Dartmouth

ANEXA 2

Medalii și Ordine⁷⁹.

1853 - Medalia „Danube Campaign”

- Medalia „Regina Victoria”

1856 - Ordinul „Medjidie”

- Legiunea de Onoare

1880, august - Medalia „Kaffir”

1897- Medaille de Sauveteurs Francais „Aqua Terra”

⁷⁹ Date obținute prin intermediul preotului Stroe Didel de la un urmaș britanic al lui Sir Lakeman.